vědou? Vše, co v oněch tělesech spatřujeme, nás drtí. *Quae molitio, quae ferramenta, qui vectes, quae machinae, qui ministri tanti operis fuerunt?*[16] Proč jim pak upíráme i duši i život i schopnost úvahy? Zjistili jsme v nich snad my, kteří k nim nemáme jiného vztahu leč vztah poslušnosti, nějakou nehybnou a nevnímavou tupost? Budeme snad tvrdit, že rozumem nadanou duši jsme neuzřeli působit v žádném jiném tvoru leč v člověku? Jakže! Spatřili jsme vůbec kdy něco podobného slunci: A brání mu v jeho existenci skutečnost, že my jsme nikdy nic podobného nespatřili? A jsou jeho pohyby méně skutečné proto, že druhých jim podobných není? Jestliže to, co jsme my neviděli, není, pak je naše věda náramně chudičká. *Quae sunt tantae animi angustiae!*[17] Cožpak to nejsou sny lidské marnivosti, představujeme-li si Měsíc jako nebeskou Zemi a vymýšlíme-li si na něm hory a údolí, jako dělal Anaxagoras? Umisťujeme-li na něm lidská obydlí a příbytky a zakládáme-li si tam pro své pohodlí kolonie, jako dělají Platón a Plutarch? A děláme-li z naší Země hvězdu, která jej osvěcuje a ozařuje? *Inter caetera mortalitatis incommoda et hoc est calligo mentium, nec tantum necessitas errandi sed errorum amor.*[18] *Corruptibile corpus aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.*[19]

Domýšlivost je naší vrozenou a prapůvodní nemocí. Nejbědnější a nejkřehčí ze všech tvorů je člověk, i když je zároveň tvorem nejnadutějším. Tento tvor se cítí a vidí ubytován zde, v bahně a výkalech tohoto světa, připoután a přibit k nejhorší, nejmrtvější, nejnižší části vesmíru, v posledním poschodí příbytku, a také nejvzdálenějším nebeské klenby, spolu se zvířaty nejhoršího druhu ze všech tří,[20] a přitom se ve svých představách tlačí nad okruh Luny a Nebesa sráží k svému podnoží. A veden touže marnivosti své představivosti, chce se rovnat Bohu, přisuzuje si božské přídomky, hodnotí sám sebe a vyděluje se z davu ostatních tvorů, uštědřuje podíly zvířatům, svým bratřím a druhům, a uděluje jim takové dávky schopností a sil, jaké se mu ráčí. Jak poznal prací svého rozumu niterná a tajná hnutí zvířat? Jakým srovnáváním mezi nimi a námi dochází k závěru, že zvířata, jak se domnívá, jsou omezená? Když si hraji se svou kočkou, kdo ví, nemá-li ze mne větší kratochvíli ona než já z ní? Ve svém líčení zlatého věku pod Saturnovou vládou Platón čítá mezi hlav-

ní výhody tehdejšího člověka, že si rozuměl se zvířaty, u nich se dotazoval a poučoval, takže znal skutečné vlastnosti i rozdíly každého z nich, čímž opět nabýval velmi dokonalé chápavosti a obezřelosti, jež mu dovolovaly řídit svůj život daleko šťastněji, než to dokážeme my. Potřebujeme k posouzení lidské nestoudnosti v ohledu zvířat lepšího důkazu? Tento veliký autor došel k názoru, že co se týče tělesné formy, kterou jim příroda dala, většinou hleděla k užitečnosti proroctví, která z ní svého času byla odvozována.

Proč tento nedostatek, který zamezuje dorozumění mezi nimi a námi, neplatí zrovna tak směrem k nám jako směrem k nim? Zůstává hádankou, kdo zavinil, že si naprosto nerozumíme: neboť my jim nerozumíme o nic víc než ona nám. Z téhož důvodu nás mohou za omezená zvířata pokládat stejně dobře ona, jako pokládáme my je. Ostatně velký div to není, nerozumíme-li jim: stejně nerozumíme Baskům a Troglodytům.[21] Nicméně se někteří honosili, že jim rozumějí, jako Apollonius z Thyany, Melampus, Tiresias, Thalés a jiní. A ježto se věci mají tak, že - jak tvrdí zeměpisci - jsou národy, které volí za svého krále psa, je přece nutné, aby si jeho hlas i jeho pohyby jistým způsobem vykládali. Dlužno zaznamenat rovnost, která mezi námi existuje. My lidé vládneme jakýmsi středním pochopením jejich mysli: a zrovna tak chápou naši mysl zvířata, a to asi v téže míře. Zvířata se s námi mazlí, ohrožují nás a mají k nám žádosti; a přesně totéž i my vůči nim.

V ostatním ohledu zcela zřejmě zjišťujeme, že mezi sebou zvířata mají plný a celý styk a že si navzájem rozumějí, a to nejen v mezích téhož zvířecího druhu, ale i mezi druhy rozličnými.

> *Et mutae pecudes et denique secla ferrarum*
> *dissimiles fuerunt voces variasque cluere,*
> *cum metus aut dolor est, aut cum jam gaudia gliscunt.*[22]

Podle jistého štěkotu kůň pozná, že je pes rozzuřen; jiného jeho hlasu se nepoděsí. I zvířatům němým bez nesnází přisuzujeme podle společných úkonů, které mezi nimi vidíme, nějaký jiný způsob dorozumívání: jejich pohyby rozprávějí a pojednávají,